

Saeimas Eiropas lietu komisijas pamatotais atzinums par subsidiaritātes un proporcionalitātes principu ievērošanu 2013. gada 23. maija Eiropas Parlamenta un Padomes regulas priekšlikumā COM(2013) 296, ar ko izveido tirgus piekļuves ostas pakalpojumiem un ostu finanšu pārredzamības sistēmu

Saeimas Eiropas lietu komisija ir izvērtējusi Eiropas Komisijas (turpmāk - Komisija) 2013.gada 23.maija Priekšlikuma Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido tirgus piekļuves ostas pakalpojumiem un ostu finanšu pārredzamības sistēmu COM(2013) 296 (turpmāk - Regulas priekšlikums) atbilstību subsidiaritātes principam un uzskata, ka Regulas priekšlikums kopumā neatbilst subsidiaritātes principam, kā arī Regulas priekšlikumā netiek ievērots proporcionalitātes princips.

Atbilstoši Līguma par Eiropas Savienību 5.panta trešajai daļai „saskaņā ar subsidiaritātes principu jomās, kuras nav ekskluzīvā Savienības kompetencē, Savienība rīkojas tikai tad, ja dalībvalstis centrālā vai reģionālā līmenī nevar pietiekami labi īstenot paredzētās darbības mērķus, bet ierosinātās darbības mēroga vai seku dēļ ir labāk sasniedzami Savienības līmenī.

Komisija pamato Regulas priekšlikuma ieviešanas nepieciešamību ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 58., 90. un 100.panta otro daļu, kas nosaka, ka „Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru var pieņemt attiecīgus noteikumus par jūras transportu un gaisa transportu”.

Tomēr „jūras transports”, līdzīgi kā ostu sektors, kura darbību plānots regulēt ar šo Regulas priekšlikumu, saskaņā ar Eiropas Savienības tiesību aktiem nav ekskluzīvā Savienības kompetences joma, bet gan kopējās - ES un dalībvalstu kompetences joma. Tādēļ līdz šim Regulas priekšlikumā ietvertu jomu, - ostu sektora darbību, regulē ar dalībvalstu, tajā skaitā, Latvijas nacionālajiem normatīvajiem aktiem, un Eiropas Savienības līmenī rīkojas tikai tad, ja problēmas nav iespējams atrisināt nacionālajā līmenī.

Pieņemot Komisijas sagatavoto Regulas priekšlikumu pašreizējā redakcijā, dalībvalstis zaudētu tiesības un iespējas turpmāk regulēt ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem savu ostu sektora darbību, kas principā liecina par Savienības pamattiesību aktos noteiktā subsidiaritātes principa pārkāpumu kompetenču sadalē starp Eiropas Savienību un dalībvalstīm jūras pārvadājumu un, īpaši, ostu sektora jomā.

Lai novērstu Regulas priekšlikuma pamatojumā ietvertās problēmas (pastāv tirgus piekļuves ierobežojumi ostu pakalpojumiem un tādejādi ir vāja konkurence šajā jomā; ostas lietotājiem esot pārāk liels administratīvais slogs, ko izraisa koordinācijas trūkums ostu iekšienē; ostu vājā autonomija ostu infrastruktūras lietošanas noteikšanai, u.tml.) un sekmētu Trans Eiropas Transporta tīkla efektīvāku, savstarpēji saistītu un ilgtspējīgu darbību, šīs Regulas priekšlikuma mērķis saskaņā ar 1.pantā ietverto regulējumu ir noteikt, no vienas puses, sistēmu, kādā notiek piekļuve ostu pakalpojumu tirgum, un, no otras puses, noteikt kopīgus noteikumus par finanšu pārredzamību un maksājumiem, ko piemēro pārvaldes iestādes vai ostas pakalpojumu sniedzēji, tas ir, ostas pakalpojumiem, kas tiek sniegti ostas iekšienē vai ūdens pievadceļā uz ostu un no tās: bunkurēšanas, kravu apstrādes, padziļināšanas, tauvošanas, pasažieru apkalpošanas, ostas atkritumu uzņemšanas iekārtu, loču un velkoņu pakalpojumiem.

Komisija savā pamatojumā norāda, ka šis Regulas priekšlikums novērsīs papildus administratīvo slogu tām ostām, kuras jau darbojas labi, un radīs apstākļus pārējām ostām, lai tās atrisinātu savas strukturālās problēmas. Regulas priekšlikumā ietvertais priekšmets un piemērošanas joma jau tiek regulēti ar dalībvalstu nacionālajiem tiesību aktiem.

Saeimas Eiropas lietu komisija vēlas atzīmēt, ka ar Regulas priekšlikumu tiek paredzēts tajā noteikto mērķu sasniegšanai uzlikt ostu sektoram būtisku administratīvu slogu, konkrēti, uzdodot dalībvalstīm izveidot divas jaunas administratīvi - kontrolējošas ostu institūcijas, kuru mērķis un principi nav skaidri nodefinēti, kuru izveidošana un darbība pretēji Regulas priekšlikuma pamatojumā minētajam radīs papildus izmaksas un papildus administratīvās procedūras, un kuru veidošanu neatbalsta Latvijas ostu nozares pārstāvji:

- 1) īpašas kompetentās iestādes izveidošana dalībvalstīs, kura saskaņā ar Regulas priekšlikuma 8.panta trešo daļu īstenotu uzliktu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības ostu pakalpojumu sfērā;
- 2) ostas lietotāju konsultatīvās komitejas izveidošana dalībvalstīs, kurai saskaņā ar Regulas priekšlikuma 15.pantu ostas vadības iestādei ir jāsniedz detalizēta informācija par ostas infrastruktūras lietošanas maksu noteikšanu;

3) ģpašas, atsevišķas ostu uzraudzības iestādes veidošana dalībvalstīs atbilstoši Regulas priekšlikuma 17.pantam, kuras pienākumos ietilptu pārraudzīt un uzraudzīt šīs regulas piemērošanu visās jūras ostās, uz kurām attiecas šī regula katras dalībvalsts teritorijā.

Saskaņā ar Regulas priekšlikumam pievienoto ietekmes novērtējumu Komisija paredz, ka lai panāktu šajā Regulas priekšlikumā definētos mērķus, tajā skaitā apstrādāt un piesaistīt vairāk kravu un pasažieru ar ostās esošo infrastruktūru (2.2.1.punkts), Komisija piedāvā ar Savienības līmeņa tiesību aktu - regulu regulēt visās dalībvalstīs ostu pakalpojumus, to tarifkācijas principus un šo pakalpojumu sniedzēju konkurences jautājumus. Taču jāatzīmē, ka saskaņā ar Komisijas veikto ietekmes novērtējumu pakalpojumu maksas, kuras ir paredzēts regulēt ar šo Regulas priekšlikumu, (loču, velkoņu pakalpojumi), veido tikai līdz 20% no kopējām ostas operāciju izmaksām. Lielāko daļu, 45 - 60% no kopējām izmaksām veido kravu apstrādes operācijas. Tādējādi ir jāsecina, ka regulā definētais mērķis netiks sasniegts, jo lielāko daļu no ostas operāciju izmaksām nav paredzēts iekļaut šajā regulējumā. Izvērtējot Regulas priekšlikumā iekļautos pasākumus mērķu sasniegšanai (neatkarīgas uzraudzības institūcijas izveidošana, vienotu tarifkācijas principu noteikšana, u.c.) jāsecina, ka mazajām dalībvalstīm, kā piemēram Latvijai, palielināsies ostu sektora izmaksas tikai un vienīgi var pieaugt un tādējādi būtiski ierobežojot viņu iespējas saglabāt savu ostu konkurētspēju (piemēram, pieņemot Komisijas deleģētos aktus par vienotiem ostu infrastruktūras tarifkācijas principiem).

Saeimas Eiropas lietu komisijas ieskatā ostu sektors ir svarīgākais Latvijas tranzīta kravu pārvadājumu jomas konkurētspējas elements, kas nodrošina Latvijas līdzšinējo ietekmi Baltijas reģiona valstu (Baltijas valstis, Somija, Polija, Krievija) vidū. Zaudējot iespējas nacionālajā līmenī ietekmēt Latvijas ostu darbības pamatjautājumus, Latvija varētu zaudēt savu līdzšinējo ietekmi tranzīta kravu pārvadājumu konkurencē ar kaimiņu valstu ostām, tādējādi, negatīvi ietekmējot visas saistītās tautsaimniecības jomas (transporta un loģistikas un ar tām saistīto pakalpojumu jomas). Bez tam Komisija Regulas priekšlikumā nav pamatojusi, ka vienota Eiropas ostu statusa definīcija palīdzētu labāk sasniegt Savienības iekšējā tirgus attīstības mērķus, jo tas nepierāda patiesi sasniedzamo mērķi un skaidri un precīzi nenodefinē sasniedzamos rezultātus.

Līdz ar to Saeimas Eiropas lietu komisija uzskata, ka Regulas priekšlikums neatbilst subsidiaritātes un proporcionalitātes principam, turklāt tā pieņemšana nebūtu lietderīga, jo tas nesniedz pietiekamu un atbilstošu ieguldījumu situācijas tiesiskā regulējuma pilnveidošanā. Tāpat arī nav pamata uzskatīt, ka dalībvalstis nevar pietiekami labi īstenot darbības mērķus šajā jomā un tāpēc būtu nepieciešama Eiropas Savienības rīcība, lai noteiktu vienotu regulējumu.

Jāatzīmē, ka Komisija jau 2001. un 2004.gadā nāca klajā ar priekšlikumiem regulēt ostu pakalpojumu sniegšanas jomu. Abi priekšlikumi tika noraidīti, kas liecina par to, ka Šāds Eiropas Savienības līmeņa regulējums nav nepieciešams un dalībvalstis var regulēt šo jomu ar nacionālā līmeņa normatīvajiem aktiem vai arī Komisija varētu izstrādāt vienotas vadlīnijas.

Vienlaikus informējam, ka Satiksmes ministrija sadarbībā ar līdzatbildīgajām ministrijām un sociālajiem partneriem pašlaik izstrādā Latvijas nacionālās pozīcijas projektu par Regulas priekšlikumu.

Papildus norādām, ka Saeimas Eiropas lietu komisijas rīcībā esošā informācija liecina, ka vairākas dalībvalstis (Francija, Zviedrija, Lielbritānija, Polija, Beļģija, Somija, u.c.) arī ir uzsākušas subsidiaritātes principa izvērtējumu.